

Tevâzû; mu toprakta ¸imlenmeden ¸uuml;rümek? Gurur mu; «Allah!» deyip dağlar gibi yürümek? (Seyrî) Allâh’a şirk koştuktan sonra gelen en büyük günah, kibir günahıdır. Zira kibirde, büyüklenmek vardır. “Ben kazandım.”, “Ben şu makamdayım.”, “Ben, ben, ben…” diyerek, ulûhiyet makamına bir meydan okuma, onu görmezlikten gelme vardır. Hâlbuki büyüklenmeye lâyık tek varlık, sonsuz kudret ve azametın sahibi olan Allah -celle celâlühû-’dür. Onun i¸in kibre aynı zamanda «gizli şirk» denilmiştir. Zenginliğinden, makamından, güzelliğinden dolayı kibirlenmek, büyüklenmek ne büyük günahtır! Tevâzû ise kul olmaktır, kulluk şuurunda olmaktır. Sevgili Peygamberimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-; فَإنَّمَاأنَاعَبْدٌ.فَقُولُوا:عَبْدُاللّهِوَرَسُولُهُ“Şüphesiz ki ben Allâh’ın kuluyum. Onun i¸in bana; «Allâh’ın kulu ve Rasûlü deyin.»” [\[1\]](#) buyurarak kulluğun, peygamberlik makamından önce geldiğini vurgulamıştır. Unutmayalım ki o, önce kul sonra peygamberdir. Zira kulluk, en büyük şereftir. Hazret-i Mevlânâ bu durumu ne güzel dile getirir: Kul oldum ben kul oldum, Rabbimin kapısında bir vasıfsız kul oldum. Her esir mutluluğa kavuşur hür olunca, Bense onun kapısında kul olmaktan mutluyum. Bu sebeple tevâzû, hi¸liğini idrak etmektir. Çnkü hi¸lik, kulluğun ilk adıdır. İlâhî kudret ve azamet karşısında hi¸liğini ve yokluğunu bilmek ile başlar kulluk. Hazret-i Mevlânâ; “Ey Hak aşığı! Eğer ahmak değilsen, Hakk’ın huzûruna yokluk götür.” diyor. Onun i¸in mürsquo;min, ömrü boyunca yokluk ve hi¸lik halinde bir kulluk sergilemeye ¸alışmalıdır. Onun i¸in önce hi¸liğini kabul edeceksin. «Ene» demeyi yani «ben» demeyi bırakacaksın. Ondan sonra gösteriş yapmadan namaz kılacaksın, hi¸liğini kabul edip; «Benim malım» demeden hayır yapacaksın. Bu anlamda tevâzû, aradan «ben»i ¸ıkarmaktır. Âriflerin hikmetli bir sözü vardır: Sen ¸ıkınca aradan, Kalır seni Yaradan! Hazret-i Mevlânâ benliğini aradan ¸ıkarana şöyle seslenir: “Ey nefsindeki benliği alt eden kişi! Gel, i¸eri gir. Sen, artık bah¸edeki dikenler gibi gülün zıddı değilsin! Sen güllere şâh olansın!” Onun i¸in «ben» demek -Allah korusun- kaybettirir. Ama «hî¸» demek kazandırır. Bu bakımdan kibir, huzurdan seni kovdurur, tevâzû ise seni huzura yaklaştırır, huzura kavuşturur. Şeytan;

قَالَمَامَنَعَكَاَلاَّتَسْجُدَاِذْاَمَرْتُكَقَالَاَنَا

خَيْرٌ
مِنْهُ
خَلَقْتَنِى
مِنْ نَارٍ
وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ “Ben ondan hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın. Onu ise çamurdan yarattın.”[\[2\]](#) diyerek Âdem -aleyhisselâm-’a karşı kibirlendi ve Hakk’ın huzûrundan kovuldu, cehenneme sürüklendi. Âdem -aleyhisselâm- ise acziyetini idrak edip senelerce tövbe etti, gözyaşı döktü ve sonunda huzûra kabul edildi, huzura kavuştu. İşte kibir insanı cennetten uzaklaştırır, tevâzu ise insanı cennet bahçelerinde dolaştırır. Sevgili Peygamberimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-; لا
يَدْخُلُ
الْجَنَّةَ
مَنْ كَا.نَ في
قَلْبِهِ
مِثْقَالُ
ذَرَّةٍ مِنْ
كِبْرٍ “Kalbinde zerre miktarı kibir bulunan kimse cennete giremez.” buyurmaktadır.[\[3\]](#) Buna göre kibir, bizi cennetten mahrum bırakan bir günahtır. Kibir, hakikati inkâr etmektir, tevâzu ise hakkı teslim etmektir. Meselâ zenginliğinden dolayı kibirlenen kişi, kendisine o zenginliği lutfeden Rabbini unutup onları, kendi gücüyle elde ettiği varlıklar olarak görme nankörlüğünde bulunmaktadır. Böylelikle hak ve hakikatin üstünü örtmektedir. Mütevâzı olan mürsquo;min ise sahip olduğu bütün nimetlerin asıl sahibi olarak Rabbini görmede, şükür duyguları içinde hakkı teslim etmektedir. Kibir, kalbin mühürlenmesidir, tevâzu ise kalbin inşirâhidir. Cenâb-ı Hak âyet-i kerîmede şöyle buyurmaktadır:
يَطْبَعُ
اللهُ عَلَى
كُلِّ قَلْبِ
مُتَكَبِّرٍ
جَبَّارٍ “Allah, büyüklük taslayan her zorbanın kalbini mühürler.”[\[4\]](#) Kendini yok bildiği için, benlikten sıyrıldığından dolayı tevâzu gösteren müminin kalbinde bir mutluluk, bir inşirah oluşur. Kibir haddi aşmaktır. Ama tevâzu sınırdadır. Tevâzu haddini bilmektir, acziyetini itiraf etmektir. Bir gün Allah Rasûlü-sallâllâhu aleyhi ve sellem- ashâbının arasından ayağa kalkarak şöyle buyurmuştu: “Allah bana, mütevâzı olup birbirinize karşı övünmemenizi ve birbirinize karşı haddi aşan davranışlarda bulunmamanızı vahyetti.” (Müslim, Cennet, 64) Mürsquo;min her şeyde olduğu gibi tevâzuda da aşırıya kaçmamalı, zillete düşmemelidir. Zira zillet de haddi aşmaktır, meşrû sınırların dışına çıkmaktır. Mürsquo;min, insanlık şerefini ve İslâm’ın izzetini muhafaza etmek durumundadır. Ayrıca tevâzuda aşırıya gitmek, zillet olduğu gibi bazen de insanı Allah korusun kibre götürebilir. Burada kibirle zillet arasında çok hassas bir denge söz konusudur. Bu dengeyi Rabbimiz

mürsquo;minlerden bahsederken

يُحِبُّهُمْوَيُحِبُّونَهُ اَذِلَّةٍعَلَىالْمُؤْمِنِينَ اَعِزَّةٍعَلَىالْكَافِرِينَ “Mürsquo;minlere karşı alçak gönüllü,, kâfirlere karşı onurlu ve başı dik bir duruş olarak tavsîf etmektedir.”[5] Buna göre mürsquo;minler olarak;وَالَّذِينَمَعَهُاَشِدَّآءُعَلَىالْكُفَّارِرُحَمَآءُبَيْنَهُمْ “Onlar kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler.”[6] âyeti-kerîmesinin fehvîsiyla hareket edip mürsquo;minlere karşı tevîzu göstereceğiz ama haksızlık karşısında, kâfirlerin karşısında asla eğilip bükülmeyeceğiz. İslâm’ın izzet ve şerefini ayaklar altına almayacak ve aldırmayacağız. Onun için mürsquo;min; haddi aşmamalı, sınırdakalmalı ve mütevîzi olmalı. Onun için mürsquo;min, kibir ile zillet arasında bir denge gözetmelidir ki bunun adı tevîzudur. Öyle ise tevîzu dengedir. Denge kalmak, dengeli davranmaktır. Kibir zulümdür, tevîzu ise zalim olmaksamazlımı tercih etmektir. Fahr-i Kâinât Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmaktadır: يَزالُالرَّجُلُيَذْهَبُبِنَفْسِهِحَتّىيُكْتَبَ فيالْجَبَّارِينَفَيُصِيبُهُمَاأصَابَهُمْ “Bir kimse kibirlene kibirlene sonunda zalim ve cebbarlar grubuna kaydedilir. Böylece onlara verilen ceza buna da verilir.”[7] Kibir zehirdir, tevîzu ise şifîdir. Mevlânâ Hazretleri şöyle buyurur: “Şunu iyi bil ki; bu kibir ve ucub, yani kendini üstün görme hâli kahredici bir zehirdir. Ahmaklar, bu zehirli şarabın sarhoşu oldukları için kendilerinde varlık hissederler.” Bu bakımdan kibri gönülden uzak tutup tevîzuu yerleştirmek zararîdir. Mürsquo;min mütevîzi olmak durumundadır. Zira tevîzu, dînin yerine getirilmesi gereken bir vecibesidir. Ebûrsquo;l-Hasan Harakānî Hazretleri şöyle buyurmaktadır: “Nasıl ki namaz ve oruç farzdır, îfâsi mecburîdir;

aynı şekilde gününden, kibri, hasedi ve hırsı bertaraf etmek de zarurîdir.”
Zira kibir çirkin bir ahlâktır, tevâzu ise güzel bir ahlâktır. En
güzel ahlâkın sahibi olan Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-,
tevâzu ahlâkının da zirvesindeydi. Mekke fethedildiğinde en güccedil;lü
olduğu zamanda bile kendisine onca zulmü yapan insanları affetmiş, karşısında titreyen
insanlara şu hikmetli sözü söylemiştir:

فَإنِّى

لَسْتُ

بِمَلِكٍ.

إنَّمَا أنَا

ابْنُ

امْرَأةٍ

تَأكُلُ

الْقَدِيدَ

“Sakin ol! Ben bir kral değilim. (Güneşte) kurutulmuş et yiyen bir kadının

oğluyum.” [\[8\]](#) Yine o, âdemoğlunun ve Rasûllerin efendisi olduğunu

söylerken hemen sözünün arkasından; “Lâ fahre! /

Övünmek yok!” [\[9\]](#) diyerek büyük bir tevâzu örneği

göstermiştir. Kibir hastalıktır, zillet de hastalıktır. İşte bu hastalıkların ilâcı

tevâzudur. Kibirli olan sevilmez, mütevâzı olan ise sevilir. Yüce Rabbimiz

şöyle buyurur: اِنَّ

اللهَ لاَ

يُحِبُّ مَنْ

كَانَ

مُخْتَالاً

فَخُورًا “Allah kendini beğenen

ve daima böbürlenip duran kimseyi sevmez.” (en-Nisâ, 4/36) Kibir

alçalma ve aşağılara düşmektir; tevâzu ise yücelik ve yükseliştir.

Dışarıdan bakıldığında kibirlenenin büyükleniyor gibi bir hâli vardır. Tevâzu

gösteren de küccedil;lüyor gibi bir hâlidir. Ama işin

özüne bakıldığında, Allah katındaki duruma bakıldığında; kibirlenen kibri

yüzünden alçaldıkça alçalır, mütevâzı olan da

tevâzuu sebebiyle yüceldikçe yücelir. Kibirlinin sonunun ne olacağını

Sevgili Peygamberimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem- bize şöyle haber

vermektedir: يُحْشَرُ

الْمُتَكَبّ

16;رُونَ

أمْثَالَ

الذَّرِّ

يَوْمَ

الْقِيَامَة

16;،

يُغْشَاهُمُ

الذُّلُّ منْ

كُلِّ

مَكَانٍ، "Resulullah

(aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Kıyamet günü, mütekebbirler

küccedil;lük karıncalar gibi haşrolunurlar. Onları her yönden zillet

bürümüştür.[10] Gürüldüğü gibi dünyada iken
«dağları ben yarattım» edasıyla dolaşan kibirli insanlar, mahşer günü
geldiğinde küçüldüküe küçülecekler.
Alünü olanlar ise yüceldikü yücelecekler. Zira
Fahr-i Kü Efendimiz -sallühu aleyhi ve sellem-, şüyle
buyurmaktadır: “Allah iüin tevüsteren kişiyi Allah ancak
yüçeltir.”[11] Onun iüin müminler olarak, eğer Rabbimizin
katında bir değerimizin olmasını istiyorsak mütevüzı olmalıyız. Rabbimizü
وَلاَ تَمْشِ
فِى
اْلاَرْضِ
مَرَحًا “Yeryüzünde
böbürlenerek dolaşma!”[12] ikazına kulak verip;
وَعِبَادُ
الرَّحْمَنِ
الَّذِينَ
يَمْشُونَ
عَلَى
اْلاَرْضِ
هَوْنًا
وَاِذَا
خَاطَبَهُمُ
الْجَاهِلُو
06;َ قَالُوا
سَلاَمًا
“Rahmünüin kulları, yeryüzünde vakar ve tevüzu ile
yürüyen kimselerdir. Cahiller onlara lüf attıkları zaman;
«Selü der (geüer)ler.”[13] tavsiyesine uymalıyız. Ve
alünü olmanın neticesi:
وَبَشِّرِ
الْمُخْبِتِ
10;نَ
اَلَّذِينَ
اِذَا ذُكِرَ
اللهُ
وَجِلَتْ
قُلُوبُهُمْ
وَالصَّابِر
16;ينَ عَلَى مَا
اَصَابَهُمْ
وَالْمُقِيم
16;ى الصَّلَوةِ
وَمِمَّا
رَزَقْنَاهُ
05;ْ
يُنْفِقُونَ
“…Alünü kimseleri müjdele! Onlar; Allah anıldığı
zaman kalpleri üreren, başlarına gelen (musibet)lere sabreden, namazı dosdoğru kılan ve

kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcayan kimselerdir.”[14] Demek ki mü’min; mütevâzı olunca yani acziyetini itiraf edip kendini ve haddini bilince, Cenâb-ı Hak ona lütuflarda bulunuyor: Mütevâzı olan mü’minin kalbi, hassasiyet kesbediyor, musibetler karşısında sabırlı oluyor. Mütevâzı olan mü’min, sınırda kalıp haddini bildiği için, hakkı teslim ettiği için namazı yasak savma kabîlinde değil dosdoğru, hakkını vererek kılıyor. Yine; «Asıl sahibi Rabbim’dir.» diyerek; «Ben kazandım, benim!» demeden, O’nun rızık olarak verdiklerinden gönül hoşnutluğuyla infak ediyor. Ve böylece mü’min; kul olduğunu, âciz olduğunu; dolayısıyla insanlara karşı üstünük taslamanın hiçbir anlam ve yerinin olmadığını, eğer bir üstünük söz konusu olacaksa bunun da ancak Rabbimiz’in belirttiği gibi takvâ ile olacağını idrak eder.[15] Onun için kibir, gurur, enâniyet gibi hastalıkları kalbimizden söküp atmalı, yerine mahfiyet, hiçlik, tevâzu ve takvâ gibi kalbe şifâ olan hususları yerleştirmeliyiz. Rabbimiz; bizleri kibir ve gururdan, enâniyetten muhafaza eylesin. Rabbimiz, bizleri hiçliğini ve acziyetini idrak edip gerçek anlamda kulluk şuurunda olanlardan eylesin. Rabbimiz; bizlere tevâzu, yokluk, hiçlik, vakar ve kemâliyet ahlâkı içerisinde bir hayat sürmeyi nasip ve müyesser eylesin. Âmîn… Not: Bu vaaz Yard. Doç. Dr. Mustafa CANLI Yüzaki Dergisi Kasım2015 Sayısındaki Makalesinden hazırlanmıştır.

 [1] Buhârî, Enbiyâ, 48 [2] el-A‘râf, 7/12 [3] Müslim, îmân, 147 [4] el-Mü’min, 40/35 [5] el-Mâide, 5/54 [6] Fetih , 48/29 [7]Tirmizî, Birr, 61 [8] İbn-i Mâce, Et‘ime, □□30 [9] Dârimî, Mukaddime, 8 [10] İbrahim Canan, □□Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçğ Yayınları: 15/28. [11] Müslim, Birr, 69 [12] el-İsrâ, 17/37 [13] el-Furkān, 25/63 [14] el-Hac, 22/34-35 [15] el-Hucurât, 49/14

[islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)